

ПОСТАНОВА
Іменем України

08 лютого 2021 року

справа № 630/554/19, провадження № 61-6307св20

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду:

Литвиненко І. В. (суддя-доповідач), Висоцької В. С., Грушицького А. І.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 , яка діє в інтересах ОСОБА_2 ,

відповідач - Люботинський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 2 Люботинської міської ради Харківської області,

розглянув у попередньому судовому засіданні в порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 , яка діє в інтересах ОСОБА_2 , на постанову Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2020 року у складі колегії суддів: Яцини В. Б., Кіся П. В., Хорошевського О. М.,

у справі за позовом ОСОБА_1 , яка діє в інтересах ОСОБА_2 , до Люботинського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 2 Люботинської міської ради Харківської області про визнання незаконними дій,

ВСТАНОВИВ:

ОПИСОВА ЧАСТИНА

Короткий зміст позовних вимог

У листопаді 2019 року ОСОБА_1 , яка діє в інтересах ОСОБА_2 , звернулася до суду з вищевказаним позовом, посилаючись на те, що 01 та 06 серпня 2019 року зверталася до Люботинського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 2 Люботинської міської ради Харківської області (далі - ДНЗ) на особисті прийоми до завідувача Жбанкової О. О. , під час яких їй усно було відмовлено у зарахуванні дитини - ОСОБА_2 до ДНЗ.

У зв'язку із відмовами у зарахуванні дитини до ДНЗ вона через поштове відділення надіслала до ДНЗ заяву, до якої долучила медичну довідку про стан здоров'я дитини, довідку дільничного лікаря про епідеміологічне оточення та копію свідоцтва про народження. Зазначена заява надійшла до ДНЗ 15 серпня 2019 року.

Вказала про те, що медична довідка про стан здоров'я дитини з висновком лікаря про можливість відвідування дитини ДНЗ видана повноважним на це суб'єктом - лікарем відповідного лікувального закладу, та у свою чергу не потребує додаткового розгляду керівника закладу освіти. Лікар-педіатр ОСОБА_10. та дільнична педіатрична сестра ОСОБА_5 не були притягнуті до дисциплінарної відповідальності щодо видачі довідки ОСОБА_2 від 23 липня 2019 року.

23 серпня 2019 року завідувачем ДНЗ Жбанковою О. О. надана відповідь про відмову про зарахування ОСОБА_2 до ДНЗ.

Направлена нею заява до ДНЗ була зареєстрована вказаним закладом не як заява, а як скарга щодо відмови у прийнятті документів на зарахування дитини до ДНЗ.

Зазначила про те, що завідувач ДНЗ Жбанкова О. О. мотивувала свою відмову, викладену у листі до ОСОБА_1 , відсутністю інформації про наявність щеплень, які є обов'язковими згідно з календарем щеплень, посилаючись на Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та лист Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 06 вересня 2018 року № 05.2-11/23530/1/9-537 «Щодо напруженої епідемічної ситуації», згідно з положеннями яких: «дітям, які не отримали профілактичних щеплень, відвідування дитячих закладів не дозволяється».

Вказівка завідувача на вищезазначені нормативно-правові акти не є достатніми підставами для порушення норм, що регулюють суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти, зокрема таких як Положення про дошкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2002 року № 305 (далі - Положення), Закону України «Про освіту» та Закону України «Про дошкільну освіту».

Враховуючи викладене, ОСОБА_1 , яка діє в інтересах ОСОБА_2 , просила:

- визнати незаконними дії ДНЗ стосовно реєстрації заяви ОСОБА_1 , матері дитини ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , про зарахування дитини до ДНЗ, як скарги стосовно відмови у прийнятті документів на зарахування дитини до ДНЗ;

- визнати незаконними дії ДНЗ про відмову у зарахуванні ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , до ДНЗ;

- зобов'язати ДНЗ зарахувати ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , до ДНЗ, про що видати відповідний наказ.

Короткий зміст рішень судів першої та апеляційної інстанцій

Рішенням Люботинського міського суду Харківської області від 26 грудня 2019 року позов задоволено частково.

Визнано незаконними дії ДНЗ щодо відмови у зарахуванні ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , до ДНЗ.

Зобов'язано ДНЗ зарахувати ОСОБА_2 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , до ДНЗ.

В задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Рішення місцевого суду мотивоване тим, що позивачем дотримано формальні положення, нею були надіслані усі документи, визначені у переліку, що підтверджується описом поштового відправлення.

Також місцевий суд зазначив про те, що ні Законом України «Про освіту», ні Законом України «Про дошкільну освіту» не передбачено права чи обов'язку завідувача ДНЗ додаткового розгляду та надання оцінки медичної довідки про стан здоров'я дитини та правомірності її видачі.

Вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою. Тобто в даному питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими, однак лише у тому випадку, коли таке втручання має об'єктивні підстави - тобто було виправданим.

Відповідачем не доведено наявності об'єктивних підстав для фактичного обмеження конституційного права малолітньої ОСОБА_2 на отримання освіти. Згідно з медичними довідками дитина є здоровою, може відвідувати навчальний заклад, а епідеміологічне оточення вільне. Висновки лікаря підтверджені в результаті службового розслідування видачі довідки лікарем педіатром ОСОБА_10. дитині ОСОБА_2 , проведеного заступником директора КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Євдокимовою І. А .

Постановою Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2020 року апеляційну скаргу ДНЗ задоволено. Рішення Люботинського міського суду Харківської області від 26 грудня 2019 року скасовано та прийнято нову постанову про відмову в задоволенні позову.

Компенсовано ДНЗ понесений у зв'язку з поданням апеляційної скарги судовий збір у розмірі 2305,20 грн за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що у цій справі індивідуальне право (інтерес) відмовитися від щеплення матір'ю дитини при збереженні обсягу прав дитини на здобуття освіти, у тому числі в дошкільних закладах освіти, протиставляється загальному праву (інтересу) суспільства, інших батьків та їх дітей, які провели у встановленому державою порядку щеплення, зокрема перед направленням дітей до навчального закладу для здобуття освіти. Внаслідок встановлення такого балансу досягається мета - загальне благо у формі права на безпеку та охорону здоров'я, що гарантовано статтями 3, 27, 49 Конституції України.

Вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою. Тобто в даному питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими, однак лише у тому випадку, коли таке втручання має об'єктивні підстави - тобто було виправданим.

За обставинами цієї справи право малолітньої дочки позивача на освіту у дошкільному навчальному закладі було з огляду на суспільні інтереси тимчасово обмежено (до проведення щеплення, покращення епідеміологічної обстановки, або отримання позитивного висновку лікарсько-консультативної комісії) у зв'язку із тим, що сама позивач, не довіряючи якості вакцини (належним чином не мотивувавши свою недовіру або неможливість застосувати ту вакцину, якій вона довіряє), не дотрималась календаря обов'язкових щеплень дитини.

Висновки суду першої інстанції про порушення відповідачем Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я», Закону України «Про охорону дитинства» та статей 5, 6 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини і в цілому права дитини на освіту, статті 53 Конституції України не відповідають обставинам справи та порушують наведені норми матеріального права.

Оскільки ОСОБА_1 не надано до закладу висновку лікарсько-консультативної комісії (далі - ЛКК), тому відсутні підстави для задоволення позову, оскільки керівництво ДНЗ діяло у відповідності до норм чинного законодавства України.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У квітні 2020 року ОСОБА_1 подала касаційну скаргу на постанову Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2020 року, в якій, посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просила скасувати оскаржуване судове рішення і залишити без змін рішення суду першої інстанції.

Узагальнені доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Касаційна скарга мотивована тим, що суд апеляційної інстанції мотивував постанову з посиланням на постанову Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17, однак у цій справі та у наведеній апеляційним судом справі обставини справи не є ідентичними.

Посилаючись на пункти 33, 36 рішення Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) у справі «Соломахін проти України» від 15 березня 2012 року, апеляційний суд не врахував приписи пункту 37 цього рішення, згідно з яким «крім того, заявник сам не пояснив, що завадило йому відмовитися від щеплення, при тому, що раніше він неодноразово відмовлявся від нього». Зазначене має вирішальне значення у даному випадку, оскільки ті, чи інші висновки ЄСПЛ не існують у відриві від всіх обставин, а із пункту 37 цього рішення вбачається позиція ЄСПЛ щодо наявності безумовного права особи (батьків дитини) відмовитись від щеплення.

Апеляційний суд не з'ясував те, що у справі відсутні належні та допустимі докази медичного характеру про те, що щеплення, про яке йдеться у цій справі, може зашкодити здоров'ю дитини позивача. Суд не повинен з'ясовувати причини відмови батьків від вакцинації і давати їм оцінку у справі, яка не стосується питання зваженості такого рішення батьків і зводиться до повноважень керівника ДНЗ при зарахуванні дитини до ДНЗ.

Жодним нормативно-правовим актом не обмежено право особи на відмову від щеплення, а з рішень ЄСПЛ вбачається наявність презумпції такого права, що є самостійною підставою для відступлення від правової позиції у справі № 682/1692/17, при формуванні якої дані аргументи не враховано.

Інші батьки та їх діти не були учасниками цієї справи, суд не ухвалював рішень про їх залучення до участі у справі, не встановив інтереси яких саме батьків та їх дітей були порушені, які є докази порушення їх прав і яких саме, не з'ясував їх позицію, не з'ясував чи бажають вони поновлення порушених прав, і саме в такий спосіб.

Надання висновку щодо питання можливості відвідування здоровою дитиною закладів освіти не відноситься до компетенції ЛКК.

Положення про ДНЗ містить чіткий перелік документів, які необхідно подати для зарахування дитини до ДНЗ, і серед таких відсутній висновок ЛКК.

Судом першої інстанції надано оцінку конкретним правовідносинам, які виникли щодо конкретних обставин - відмови зарахувати дитину до ДНЗ в умовах наявності для цього всіх передбачених документів.

Узагальнений виклад позиції інших учасників справи

У червні 2020 року представник ДНЗ - адвокат Кальченко Ю. О. подала відзив на касаційну скаргу, в якому просила залишити її без задоволення, посилаючись на те, що викладені у касаційній скарзі доводи є необґрунтованими та не підтверджують наявність підстав для відступу від висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, висловленого у постанові Верховного Суду від 17 квітня 2019 року у справі № 682/1692/17. Аналогічна позиція також була викладена у постанові Верховного Суду від 20 березня 2018 року у справі 337/3087/17.

Позивачу двічі Відділом освіти Люботинської міської ради роз'яснювалася можливість відповідно до статті 9 Закону України «Про дошкільну освіту» на здобуття дошкільної освіти у

зкладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї. Проте позивач не намагалася врегулювати це питання мирно, шляхом визначення її дочці іншої форми здобуття дошкільної освіти з-поміж тих, що передбачені статтею 9 зазначеного Закону.

Є норма чинного законодавства, яка прямо забороняє допускати до відвідування дитячих закладів дітей, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, якими і керувався у даному випадку відповідач. Також існує низка норм, яка врегульовує дії батьків, дітям яких або взагалі не було зроблено щеплень, або їх було проведено з порушенням установлених строків, у тому числі через медичні протипоказання.

Прийом дитини, батьки якої відмовилися від проведення щеплень, без висновку ЛКК при закладі охорони здоров'я до ДНЗ та допуск її до контакту з іншими вихованцями цього закладу є порушенням норм «Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 березня 2016 року, тому завідувач ДНЗ діяла відповідно до норм чинного законодавства.

У постанові Верховного Суду від 20 березня 2018 року у справі № 337/3087/17 сформульовано правовий висновок про те, що в силу приписів статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» до навчального закладу не може бути прийнято дитину без проведення відповідного медичного обстеження та надання висновку ЛКК (у разі відсутності у дитини щеплень) про відсутність протипоказань для відвідування дошкільного навчального закладу.

Суд апеляційної інстанції врахував практику ЄСПЛ, дослідив докази, які містяться у матеріалах справи, та зробив правильний висновок щодо відсутності у діях відповідача порушень прав дочки позивача, оскільки чинним законодавством передбачений інший шлях для отримання дошкільної освіти.

Рух справи в суді касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 24 квітня 2020 року відкрито провадження у цій справі та витребувано її матеріали із Люботинського міського суду Харківської області.

05 травня 2020 року справа № 630/554/19 надійшла до Верховного Суду.

Відповідно до підпункту 2.3.50 Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України, пункту 3.3 Тимчасових засад використання автоматизованої системи документообігу суду та визначення складу у Верховному Суді, затверджених постановою Пленуму Верховного Суду від 14 грудня 2017 року № 8, та наказу Голови Верховного Суду від 25 травня 2020 року № 1136-к, у справі призначено повторний автоматизований розподіл.

Доповідачем у цій справі відповідно до протоколу автоматизованого розподілу судової справи між суддями визначено суддю Литвиненко І. В., у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду Висоцької В. С., Фаловської І. М.

Відповідно до підпунктів 2.3.25 та 2.3.49 пункту 2.3 Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затвердженого рішенням Ради суддів України, розділу 4.2 Тимчасових засад використання автоматизованої системи документообігу суду та визначення складу суду у Верховному Суді, затверджених постановою Пленуму Верховного Суду від 14 грудня 2017 року № 8 та рішень зборів суддів Касаційного цивільного суду від 03 грудня 2020 року № 10 «Про внесення змін до рішення зборів суддів Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду від 20 травня 2019 року № 3», у справі призначено повторний автоматизований розподіл судових справ в частині зміни суддів, які не входять до складу постійної колегії суддів.

Доповідачем у цій справі відповідно до протоколу автоматизованого розподілу судової справи між суддями визначено суддю Литвиненко І. В., у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду Висоцької В. С., Грушицького А. І.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

ОСОБА_2 народилася ІНФОРМАЦІЯ_2 і її батьками є ОСОБА_1 та ОСОБА_9, що підтверджується свідоцтвом про народження серія НОМЕР_1.

З 01 до 06 серпня 2019 року було здійснено особистий прийом матері ОСОБА_2 - ОСОБА_1, під час якого завідувачем ДНЗ було відмовлено у прийнятті дитини до закладу.

15 серпня 2019 року до ДНЗ надійшла заява від ОСОБА_1 про зарахування, до якої були додані документи передбачені чинним законодавством.

23 серпня 2019 року завідувачем Жбанковою О. О. було надано відповідь, у якій роз'яснено причини незарахування ОСОБА_2 до ДНЗ.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що завідувач ДНЗ Жбанкова О. О. надаючи відповідь про причину відмови у прийнятті документів на зарахування дитини позивача - ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, до ДНЗ вказала на ненадання позивачем інформації про наявність у дитини щеплень, які є обов'язковими згідно з календарем щеплень, посилаючись на статтю 15 Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб», лист Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 06 вересня 2018 року № 05.2-11/23530/1/9-537 «Щодо напруженої епідемічної ситуації», згідно з положеннями яких дітям, які не отримали профілактичних щеплень, відвідування дитячих закладів не дозволяється.

Також апеляційним судом встановлено, що згідно з листом директора Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Люботинської міської ради Харківської області від 21 серпня 2019 року № 01-34/725 дитина ОСОБА_1 не була направлена на ЛКК у зв'язку з тим, що протипоказань для проведення щеплення у неї не було, письмова відмова від щеплень батьків в амбулаторній карті була. Трагічний випадок в сім'ї рідних, наявність письмової відмови батьків від щеплення на проведення щеплень, відсутність патології у дівчинки та повторно відмова батьків від щеплення на прийом у лікаря спонукали лікаря педіатра ОСОБА_10. видати таку довідку. Серед лікарів і медичних сестер закладу проведено роз'яснювальну роботу, повторне ознайомлення з Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та листом Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки України від 06 вересня 2018 року № 05.2-11/23530/1/9-537 «Щодо напруженої епідемічної ситуації». Медичним працівника: лікарю-педіатру ОСОБА_10. і медичній сестрі ОСОБА_5 винесено попередження.

МОТИВУВАЛЬНА ЧАСТИНА

Позиція Верховного Суду

Згідно з частиною третьою статті 3 ЦПК України провадження в цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Згідно з частиною другою статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у пункті 1 частини першої цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно у таких випадках:

1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку;

2) якщо скаргник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні;

3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах;

4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Судове рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим (частина перша статті 263 ЦПК України).

Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими (частина перша статті 400 ЦПК України).

Вивчивши матеріали справи, перевіrivши доводи касаційної скарги, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Частиною першою статті 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» передбачено, що профілактичні щеплення проти дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу є обов'язковими і включаються до календаря щеплень.

Відповідно до частин першої, другої статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» прийом дітей до виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров'я, в якому дитина перебуває під медичним наглядом. Довідка видається на підставі медичного огляду дитини, якщо відсутні медичні протипоказання для її перебування у цьому закладі, а також якщо їй проведено профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень і вона не перебувала в контакті з хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями.

Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, відвідування дитячого закладу не дозволяється. У разі якщо профілактичні щеплення дітям проведено з порушенням установлених строків у зв'язку з медичними протипоказаннями, при благополучній епідемічній ситуації за рішенням консиліуму відповідних лікарів вони можуть бути прийняті до відповідного дитячого закладу та відвідувати його.

Згідно з положеннями частини шостої статті 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку чи визнані у встановленому законом порядку недієздатними, профілактичні щеплення проводяться за згодою їх об'єктивно інформованих батьків або інших законних представників. Якщо особа та (або) її законні представники відмовляються від обов'язкових профілактичних щеплень, лікар має право взяти у них відповідне письмове підтвердження, а в разі відмови дати таке підтвердження - засвідчити це актом у присутності свідків.

З аналізу наведених правових норм вбачається, що рішення про проведення щеплень дітям у віці до п'ятнадцяти років приймають їх батьки або інші законні представники. Закон дає право батькам відмовитися від проведення обов'язкових щеплень дитині.

Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про дошкільну освіту» громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї.

Частиною п'ятою статті 9 закону України «Про дошкільну освіту» передбачено, що діти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють: у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності; у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти; у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти; за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність; за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

Згідно зі статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства» батьки несуть відповідальність за стан здоров'я дитини, її фізичний розвиток.

Відповідно до положень статті 3 Конвенції про права дитини у всіх питаннях щодо дітей першочергова увага приділяється якнайкращим інтересам дитини.

При цьому, частиною другою статті 28 Закону України «Про дошкільну освіту» дитина має гарантоване державою право на безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти.

Батьки мають право обирати одну із визначених форм здобуття їх дитиною дошкільної освіти, але держава, з метою дотримання прав дитини на дошкільну освіту та забезпечення безпеки та здоров'я всіх дітей, встановлює певні правила для реалізації такого права.

Зважаючи на це, завданням держави є забезпечення дотримання оптимального балансу між реалізацією права дитини на дошкільну освіту та інтересами інших дітей.

Індивідуальне право (інтерес) відмовитися від щеплення матір'ю дитини при збереженні обсягу прав дитини на здобуття освіти, у тому числі в дошкільних закладах освіти, протиставляється загальному праву (інтересу) суспільства, інших батьків та їх дітей, які провели у встановленому державою порядку щеплення, зокрема перед направленням дітей до навчального закладу для здобуття освіти. Внаслідок встановлення такого балансу досягається мета - загальне благо у формі права на безпеку та охорону здоров'я, що гарантовано статтями 3, 27, 49 Конституції України.

ЄСПЛ висловлював думку, що обов'язкове щеплення, як примусовий медичний захід, є втручанням у гарантоване пунктом 1 статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод право на повагу до приватного життя особи, що включає в себе фізичну та психологічну недоторканість особи. Порушення фізичної недоторканості заявника можна вважати виправданим дотриманням цілей охорони здоров'я населення та необхідністю контролювати поширення інфекційного захворювання (параграф 33, 36 рішення у справі «Соломахін проти України» від 15 березня 2012 року, заява № 24429/03).

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Рішення суду як найважливіший акт правосуддя покликане забезпечити захист гарантованих прав і свобод людини та здійснення проголошеного Основним Законом принципу верховенства права.

Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Тобто саме на суд покладено обов'язок під час ухвалення рішення вирішити, чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги позивача та якими доказами вони підтверджуються; перевірити наявність чи відсутність певних обставин за допомогою доказів шляхом їх оцінки; оцінити подані сторонами докази та дійти висновку про наявність або відсутність певних юридичних фактів.

Тобто Верховний Суд не має права встановлювати обставини справи і оцінювати докази.

Враховуючи викладене, апеляційний суд на підставі належним чином оцінених доказів, поданих сторонами, дійшов обґрунтованого висновку про те, що індивідуальне право (інтерес) відмовитися від щеплення матір'ю дитини при збереженні обсягу прав дитини на здобуття освіти, у тому числі в дошкільних закладах освіти, протиставляється загальному праву (інтересу) суспільства, інших батьків та їх дітей, які провели у встановленому державою порядку щеплення, зокрема перед направленням дітей до навчального закладу для здобуття освіти. Внаслідок встановлення такого балансу досягається мета - загальне благо у формі права на безпеку та охорону здоров'я, що гарантовано статтями 3, 27, 49 Конституції України.

Вимога про обов'язкову вакцинацію населення проти особливо небезпечних хвороб з огляду на потребу охорони громадського здоров'я, а також здоров'я зацікавлених осіб, є виправданою. Тобто в даному питанні превалює принцип важливості суспільних інтересів над особистими, однак лише у тому випадку, коли таке втручання має об'єктивні підстави - тобто було виправданим.

Також апеляційний суд правильно зазначив про те, що згідно з приписами частини першої статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» прийом дітей до ДНЗ проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров'я, в якому дитина перебуває під медичним наглядом. Довідка видається на підставі даних медичного огляду дитини, якщо відсутні медичні протипоказання для її перебування у цьому закладі, а також якщо їй проведено профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень і вона не перебувала в контакті з хворими на інфекційні хвороби або бактеріоносіями.

Судом апеляційної інстанції встановлено те, що позивачем була надана довідка, згідно з якою її дочці не було проведено профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень, що передбачено частиною першою статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб».

Згідно з пунктом 6 Положення прийом дітей до дошкільного навчального закладу здійснюється керівником протягом календарного року на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, медичної довідки про стан здоров'я дитини з висновком лікаря, що дитина може відвідувати дошкільний навчальний заклад, довідки дільничного лікаря про епідеміологічне оточення, свідоцтва про народження.

Частиною першою статті 76 ЦПК України передбачено, що доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Достатніми є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування (частина перша статті 80 ЦПК України).

Згідно із частиною шостою статті 81 ЦПК України доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Згідно з положеннями статей 12, 81 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом. Кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

З огляду на викладене, апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що суд першої інстанції не з'ясував відсутність у справі належних та допустимих доказів того, що щеплення можуть зашкодити здоров'ю дитини, або доказів того, що позивач скористалася визначеною законодавством процедурою, яка дозволяє належним чином з'ясувати це питання, а у разі медичних протипоказань - скористатися альтернативною формою дошкільної освіти, про що їй було роз'яснено у листах-відповідях.

За недоведеності об'єктивних медичних протипоказань у дитини позивача та наявності у разі необхідності легального шляху отримання дошкільної освіти навіть у разі відсутності у неї щеплень, апеляційний суд дійшов висновку про те, що передбачені законом вимоги, які переслідують легітимну мету та є необхідними у демократичному суспільстві для захисту здоров'я, прав і свобод інших осіб, - покладають на позивача непропорційний тягар обмеження гарантованих пунктом 1 статті 8 Конвенції права на приватне життя.

Також згідно з пунктом 2 розділу XI «Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 березня 2016 року, питання про відвідування дошкільного навчального закладу дітьми, батьки яких відмовляються від щеплень, вирішується ЛКК при закладі охорони здоров'я.

Крім того, згідно з частиною першою статті 27 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» профілактичні щеплення з метою запобігання захворюванням на туберкульоз, поліомієліт, дифтерію, кашлюк, правець та кір в Україні є обов'язковими.

Враховуючи невакцинування дитини та відмову матері від профілактичного щеплення у зв'язку із недовірою до вакцини, відповідач правомірно відмовив у прийнятті дитини до ДНЗ без висновку ЛКК (при відсутності у дитини щеплень) про можливість відвідування ДНЗ.

Будь-яке право об'єктивно кореспондується із обов'язками, оскільки право на дошкільну освіту законодавець пов'язує із обов'язком проходження профілактичних щеплень, які гарантують безпеку як самій дитині так і оточуючих її осіб, висновки суду про протиправність та неправомірність дій завідувачої ДНЗ є необґрунтованими, такими що суперечать закону. Дитина позивача не позбавлена права на освіту, яку може отримати у інших формах.

Доводи касаційної скарги про те, що інші батьки та їх діти не були учасниками цієї справи, суд не ухвалював рішень про їх залучення до участі у справі, не встановив інтереси яких саме батьків та їх дітей були порушені, які є докази порушення їх прав і яких саме, не з'ясував їх позицію, а також те чи бажають вони поновлення порушених прав, і саме в такий спосіб, не заслуговують на увагу, з огляду на таке.

Стаття 15 ЦК України передбачає право кожної особи на захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання або оспорювання, а також на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

Отже, стаття 15 ЦК України визначає об'єктом захисту порушене, невизнане або оспорюване право чи цивільний інтерес. Порушення права пов'язане з позбавленням його володільця можливості здійснити (реалізувати) своє право повністю або частково. При оспорюванні або невизнанні права виникає невизначеність у праві, викликана поведінкою іншої особи.

Таким чином, порушення, невизнання або оспорювання суб'єктивного права є підставою для звернення особи до суду за захистом цього права із застосуванням відповідного способу захисту.

Статтею 16 ЦК України встановлено, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Вказаною нормою матеріального права визначено способи захисту прав та інтересів, і цей перелік не є вичерпним.

Застосування конкретного способу захисту цивільного права залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення.

Суд зобов'язаний з'ясувати характер спірних правовідносин (предмет і підстави позову), наявність/відсутність порушеного права чи інтересу та можливість його поновлення/захисту в обраний спосіб.

Відповідно до частин першої, третьої статті 13 ЦПК України суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд. Таке право мають також особи, в інтересах яких заявлено вимоги, за винятком тих осіб, які не мають процесуальної дієздатності.

Цей принцип диспозитивності у цивільному судочинстві реалізується шляхом вільного використання та розпорядження такими процесуальними правами, які, зокрема впливають на виникнення, рух, розвиток і закінчення судового розгляду (право на звернення з позовом, право на зміну предмета або підстав позову), впливають з участі у розгляді справи, забезпечують сторонам належний судовий захист.

Таким чином, суд не може вийти за межі позовних вимог та в порушення принципу диспозитивності самостійно обирати правову підставу та предмет позову.

Враховуючи викладене, апеляційний суд розглянув справу в межах заявлених позовних вимог.

Крім того, Верховний Суд вважає за необхідне зазначити про те, що згідно із статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

ЄСПЛ неодноразово вказував про те, що відповідно до положень статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод втручання у приватне та сімейне життя повинно бути здійснене «згідно із законом» і бути «необхідним у демократичному суспільстві».

Під час розгляду цього спору апеляційний суд врахував практику ЄСПЛ та дотримався справедливого балансу між правом заявника на повагу до його приватного та сімейного життя, з одного боку, і суспільним інтересом осіб, які, на думку заявника, не були залучені до участі у розгляді справи.

Посилання у касаційній скарзі на те, що апеляційний суд не врахував приписи пункту 37 рішення ЄСПЛ у справі «Соломахін проти України», згідно з яким у особи (батьків дитини) наявне безумовне право відмовитися від щеплення, є помилковими оскільки згідно з пунктом 37 зазначеного рішення ЄСПЛ заявник сам не пояснив, що завадило йому відмовитися від щеплення, при тому що раніше він неодноразово відмовлявся від нього. Суду не надано доказів того, що щеплення, про яке йдеться, насправді зашкодило здоров'ю заявника, а висновки національних судів не є безпідставними або явно необґрунтованими. Заявник не надав жодних доказів, які б піддавали сумніву висновки національних судових органів (пункт 38 цього рішення ЄСПЛ). Тому

ЄСПЛ не знайшов у цій справі порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Інші доводи касаційної скарги не спростовують встановлені у справі фактичні обставини та висновки, які обґрунтовано викладені у мотивувальній частині оскаржуваного судового рішення, та зводяться до переоцінки доказів, незгоди заявника з висновками щодо їх оцінки та містять посилання на факти, що були предметом дослідження суду.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 16 січня 2019 року у справі № 373/2054/16-ц (провадження № 14-446цс18) викладено правовий висновок про те, що встановлення обставин справи, дослідження та оцінка доказів є прерогативою судів першої та апеляційної інстанцій. Це передбачено як статтями 58, 59, 212 ЦПК України у попередній редакції 2004 року, так і статтями 77, 78, 79, 80, 89, 367 ЦПК України у редакції від 03 жовтня 2017 року. Якщо порушень порядку надання та отримання доказів не встановлено, то суд касаційної інстанції не наділений повноваженнями втручатися в оцінку доказів.

Однакове застосування закону забезпечує загальнообов'язковість закону, рівність перед законом та правову визначеність у державі, яка керується верховенством права. Єдина практика застосування законів поліпшує громадське сприйняття справедливості та правосуддя, а також довіру до відправлення правосуддя.

Відповідно до усталеної практики ЄСПЛ (рішення у справах «Пономарьов проти України», «Рябих проти Російської Федерації», «Нелюбін проти Російської Федерації») повноваження вищих судових органів стосовно перегляду мають реалізовуватися для виправлення судових помилок та недоліків судочинства, але не для здійснення нового судового розгляду, перегляд не повинен фактично підміняти собою апеляцію. Повноваження вищих судів щодо скасування чи зміни тих судових рішень, які вступили в законну силу та підлягають виконанню, мають використовуватися для виправлення фундаментальних порушень.

Таким чином, наведені в касаційній скаргі доводи не спростовують висновків суду апеляційної інстанції.

Відповідно до частини третьої статті 401 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення.

Враховуючи наведене, колегія суддів вважає за необхідне залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судові рішення - без змін, оскільки доводи касаційної скарги висновків суду не спростовують.

Керуючись статтями 400, 401, 416, ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду,

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1, яка діє в інтересах ОСОБА_2, залишити без задоволення.

Постанову Харківського апеляційного суду від 27 лютого 2020 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді